

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

6-МАХСУС СОҲ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-6

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-6

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№SI-6 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2022-SI-6>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'affor

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Artur Gambaryan

yuridik fanlar doktori, professor (Armaniston)

Yosuke Shamoto

yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖЖОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Xusanov Ozod Tillabayevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Selimanova Svetlana Mixaylovna

yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Peshkova Xristina Vyacheslovovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)

Sung Un Lee

yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ruziyev Rustam Jabborovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Borotov Mirodiljon Xomudjonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Shomuxamedova Zamira Shoislamovna

yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)

Ahmad Issa Altweissi

yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)

12.00.04 - ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Egamberdiyev Eminjon

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.

Kanton Federal sud markazi (AQSH)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Gasanov Mixail Yuriyevich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Sattorova Gulnoza Djurakulovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Denisov Gleb

yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Skripnikov Nikolay Kuzmich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salayev Nodirbek Saparbayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Taxirov Farxod
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)

Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirazov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

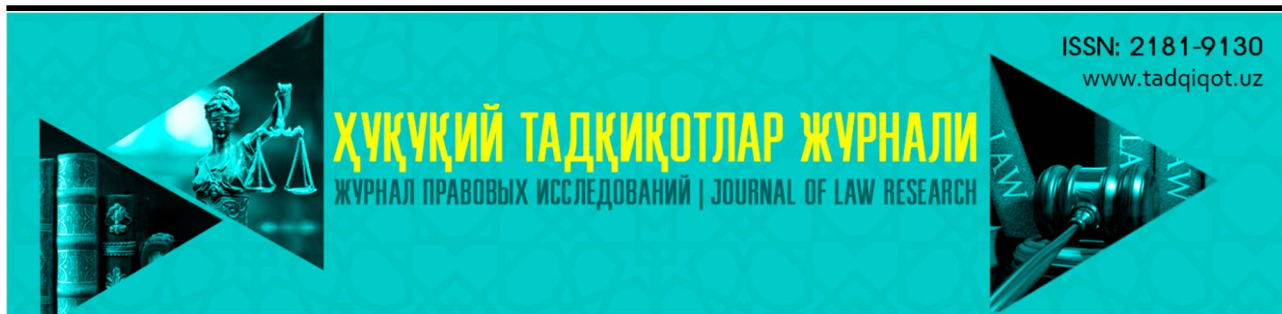
Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Абдуразаков Султанходжа Суратович КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРАВ ГРАЖДАН В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	6
2. Нариманов Бекзод Абдувалиевич НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИ ТУШУНЧАСИ, ТУРЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	14
3. Shomurotov Ma’ruf Abdusamat o’g’li HUDUDIIY PROKURATURA ORGANLARINING XALQ DEPUTATLARI MAHALLIY KENGASHLARI OLDDIDAGI HISOBDORLIGINING TASHKILIIY-HUQUQIIY ASOSLARI.....	22
4. Эргашев Илёс Ўрол ўғли ТОВАЛАМАЧИЛИК ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ЖИНОЯТ-ХУҚУҚИЙ БЕЛГИЛАРИ.....	31
5. Ibragimov Murodjon Jumanazarovich ЖИНОЯТ ХУҚУҚИДА ҚУРОЛНИ ҚОНУНГА ХИЛОФ МУОМАЛАСИНИНГ ОВЫЕКТИГА ДОИР ФИКР-МУЛОHAZАЛАР.....	40
6. Murodullayeva Gulnur Xikmatullo qizi КОРРУПСИЯНИНГ ХАВФЛИ КО‘РИНИШИ СИФАТИДА – FAVORITIZM VA NEPOTIZM.....	48
7. Муслимов Икром Тухтамуратович ЖАЗОНИ ЕНГИЛЛАШТИРУВЧИ ҚОЛАТЛАР ТУШУНЧАСИ ВА БЕЛГИЛАРИ.....	58
8. Абулхайров Рустамхон Ибодуллаевич ПОРТЛАШДАН КЕЙИН ХОДИСА ЖОЙИНИ КЎЗДАН КЕЧИРИШНИНГ КРИМИНАЛИСТИК ЖИХАТЛАРИ: ДАЛИЛЛАРНИ МАВЖУДЛИГИНИ БАҲОЛАШ, УЛАРНИ ЙИГИШ, САҚЛАШ ВА РЎЙХАТГА ОЛИШ ТАРТИБИ.....	67
9. Бобомуродов Фарход Боймуротович ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИДА ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИНИ ТАРТИБГА СОЛУВЧИ ХАЛҚАРО-ХУҚУҚИЙ ХУЖЖАТЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИ.....	76
10. Дусманов Санджар Абдужалолович МДХ ДАВЛАТЛАРИ ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА СОДДАЛАШТИРИЛГАН ТАРТИБДА ИШ ЮРИТИШ.....	89
11. Марданов Жасурбек Хусниддин ўғли СОЛИҚ ЁКИ МАЖБУРИЙ ТЎЛОВЛАРНИ ТЎЛАШДАН БЎЙИН ТОВАЛАШ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШДА МАХСУС БИЛИМЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ.....	97
12. Низомиддинов Жамшид Нуриддин ўғли КИССАВУРЛИККА ҚАРШИ ҚУРАШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ТАКТИК ЖИХАТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	105

13. Шукуров Жаҳонгир Раббонаевич ЎЗБЕКИСТОНДА ЯРАШУВ ИНСТИТУТИНИ ҚЎЛЛАШ ДОИРАСИНИ КЕНГАЙТИРИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛАР.....	113
14. Султанходжаев Равшан Иркинович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ “ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУНИ ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ СОҲАСИДАГИ ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАНБАИ СИФАТИДА.....	122
15. Таштемиров Анвар Алиқулович АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ СОДИР ЭТИЛГАН ФИРИБГАРЛИКНИ ФОШ ЭТИШ БИЛАН БОҒЛИҚ МАСАЛАЛАР.....	130
16. Акилов Саидакромхон Акмалович ОСНОВНЫЕ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ПРИНЦИПЫ В СФЕРЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ИНФОРМАЦИИ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	138
17. Амиров Зафар Актамович ХАЛҚАРО СУДЛАР ВА УЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШ ТАРИХИ.....	147
18. Эгамбердиев Дилшод Алишерович ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА ҲУҚУҚИЙ ЁРДАМ – ҚЎШМА ТЕРГОВЛАРИНИ ТУЗИШНИНГ ХАЛҚАРО ВА МИЛИЙ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	155

Эгамбердиев Дилшод Алишерович,
Тошкент давлат юридик университети
Халқаро ҳуқуқ ва инсон ҳуқуқлари
кафедраси катта ўқитувчиси
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1645-044X>
E-mail: d.egamberdiyev@tsul.uz

ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА ҲУҚУҚИЙ ЁРДАМ – ҚЎШМА ТЕРГОВЛАРИНИ ТУЗИШНИНГ ХАЛҚАРО ВА МИЛИЙ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

For citation: Egamberdiev Dilshod Alisherovich. LEGAL ASSISTANCE IN CRIMINAL CASES IS AN INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGAL BASIS FOR THE CREATION OF JOINT INVESTIGATION TEAMS. Journal of Law Research. 2022, Special issue 6, pp.155-164

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7572949>

АННОТАЦИЯ

Сўнгги йилларда халқаро ҳамжамият жиноятчиликка қарши курашда халқаро ҳамкорликни тартибга солувчи қатор халқаро шартномаларни ишлаб чиқди ва имзолаш учун очди. Жиноий ишлар бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам каби анъанавий ҳуқуқий институтларни ҳуқуқий тартибга солиш билан бирга, ушбу ҳужжатлар бу соҳадаги ҳамкорликнинг янги йўналишлари учун халқаро-ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда. Улардан бири тезкор-тергов гуруҳлари ёки халқаро тергов гуруҳларидир. Бундай тергов гуруҳларининг ташкил этилиши ва давлатларнинг биргаликдаги фаолияти жиноятларнинг олдини олиш ва тергов қилиш соҳасида терговчилар, суриштирув органлари ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари шунингдек бошқа давлат органлари ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг энг самарали шаклларида биридир. Қўшма тергов, тезкор тергов гуруҳларини тузиш институти жиноят-процессуал соҳасидаги халқаро ҳамкорликнинг янги йўналишларидан бири бўлиб, у батафсил тадқиқотларни талаб қилади. Бундай тергов гуруҳларининг тузилиши жиноят ишлари бўйича ҳуқуқий ёрдам сўраш тартибини соддалаштиради, далилларни тўплаш ва баҳолаш билан боғлиқ муаммоларни бартараф этишга ёрдам беради ва ҳоказо. Ушбу мақолада муаллиф халқаро ҳуқуқда қўшма тергов, тезкор-тергов гуруҳлари, халқаро тергов гуруҳларининг самарали фаолияти ва ижобий натижаларини илмий асослаб ёритиб берган. Шунингдек ушбу фаолиятни янада ривожлантириш билан боғлиқ фикр мулоҳазалар юритган.

Калит сўзлар: халқаро тергов гуруҳи, тезкор-тергов гуруҳи, қўшма тергов гуруҳи, Европол, конвенция, жиноят, ҳуқуқий ёрдам, тергов, гуруҳ, шартнома, прокурор.

Эгамбердиев Дилшод Алишерович,
Старший преподаватель кафедры
Международного права и прав человека
Ташкентского государственного

юридического университета

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1645-044X>

E-mail: d.egamberdiyev@tsul.uz

ПРАВОВАЯ ПОМОЩЬ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ-МЕЖДУНАРОДНО- НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРАВОВАЯ ОСНОВА СОЗДАНИЯ СОВМЕСТНЫХ СЛЕДСТВЕННЫХ ГРУПП

АННОТАЦИЯ

В последние годы международное сообщество разработало и открыло для подписания ряд международных соглашений, регулирующих международное сотрудничество в борьбе с преступностью. Наряду с правовым регулированием традиционных правовых институтов, таких как взаимная правовая помощь по уголовным делам, эти документы обеспечивают международно-правовую основу для новых направлений сотрудничества в этой области. Одна из них - оперативно-следственная группа или международная следственная группа. Организация подобных видов расследований и совместных мероприятий государств является одной из наиболее эффективных форм взаимодействия следователей, следственных органов и правоохранительных органов, а также других государственных органов в области предупреждения преступлений и расследования. Институт совместных расследований и совместные следственные группы - одно из новых направлений международного сотрудничества в области уголовного правосудия, которое требует детального исследования. Структура таких следственных групп упрощает процедуру обращения за юридической помощью по уголовным делам, помогает устранить проблемы со сбором и оценкой доказательств и так далее. В данной статье автор научно обосновал эффективность и положительные результаты деятельности оперативно-розыскных групп, международных следственных групп в соответствии с международным правом. Были также высказаны замечания по дальнейшему развитию этой деятельности.

Ключевые слова: международная следственная группа, совместные следственные группы, совместное расследование, Конвенция, Европол, преступление, юридическая помощь, расследование, группа, контракт, прокурор.

Egamberdiev Dilshod Alisherovich,

Senior Lecturer of the Department of International Law
and Human Rights of Tashkent State Law University

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1645-044X>

E-mail: d.egamberdiyev@tsul.uz

LEGAL ASSISTANCE IN CRIMINAL CASES IS AN INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGAL BASIS FOR THE CREATION OF JOINT INVESTIGATION TEAMS

ANNOTATION

In recent years, the international community has developed and opened for signature a number of international agreements regulating international cooperation in the fight against crime. Along with the legal regulation of traditional legal institutions, such as mutual legal assistance in criminal matters, these instruments provide an international legal framework for new areas of cooperation in this field. One of them is the operational-investigative group or the international investigation team. The organization of such types of investigations and joint activities of States is one of the most effective forms of interaction between investigators, investigative bodies and law enforcement agencies, as well as other state bodies in the field of crime prevention and investigation. The Institute of joint investigations and joint investigation teams is one of the new directions of international cooperation in the field of criminal justice, which requires detailed research. The structure of such investigative teams simplifies the procedure for seeking legal assistance in criminal cases, helps to eliminate problems with the collection and evaluation of evidence, and so on. In this article, the author has

scientifically justified the effectiveness and positive results of the activities of operational search groups, international investigative groups under international law. Comments were also made on the further development of this activity.

Keywords: international investigation group, joint investigation teams, joint investigation, Convention, Europol, crime, legal aid, investigation, group, contract, prosecutor.

Замонавий дунёдаги қийинчиликлар ва таҳдидларнинг пайдо бўлиши яъни, жиноятчиликнинг байналмилаллашуви, турли ноқонуний ҳаракатларнинг ҳудудий кенгайиши ва турли давлатлар фуқароларининг жиноий уюшмаларга (жиноий схемалар) жалб этилиши бу албатта турли қўнғилсиз воқеаларнинг ривожланишига олиб келмоқда. Бу ўз навбатида уларга қарши курашиш учун давлатлараро самарали механизмлар жорий қилишни талаб қилмоқда. Бугунги кунда дунё ҳамжамиятини кўрқитиб турган халқаро терроризм, гиёҳванд моддалари ва қурол яроғ-савдоси, аёллар ва болаларни жинсий эксплуатация қилиш, шунингдек ижтимоий омиллар - қашшоқлик каби янги авлод муаммолари халқаро жиноятчиликка қарши курашишнинг хусусиятлари билан бевосита боғлиқдир. Трансмиллий жиноятларнинг кўлами ва тузилиши мунтазам ўсиб бораётганлиги ягона мамлакатларнинг саъй-ҳаракатлари билан халқаро характердаги жиноий ҳодисаларга қарши курашда сезиларли натижа бермаганлигига яққол намоён бўлмоқда. Маълумки халқаро характердаги жиноятларга қарши курашишда бир мамлакатнинг ўзида далилларни тўплаш, жиноятни олдини олиш чораларини қўллаш каби ҳаракатларни амалга оширишда ўзига яраша тўсиқларни мавжудлиги сабабли ҳам, ягона давлатнинг ўзи халқаро характердаги жиноятларга қарши курашишда сезиларли натижа бермай келмоқда. Трансмиллий жиноятчиликка қарши курашишда ҳар томонлама турли давлатлар ўртасида яқин ҳамкорлик жуда муҳим аҳамията эгадир. Бугунги кунда давлатлар ўртасида жиноят ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатишда “тезкор-қидирув гуруҳи”, “тезкор-тергов гуруҳи”, “халқаро-тергов гуруҳи” ва “қўшма тергов гуруҳи” тузиш каби халқаро ҳамкорликнинг янги шакллари пайдо бўлди[1]. Қўшма тергов гуруҳлари уюшган трансмиллий жиноятчиликка қарши курашда кучли замонавий воситалардан бири деб тахмин қилинмоқда. Қўшма тергов гуруҳлари – икки ёки ундан ортиқ давлатларнинг ваколатли органлари ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларининг чекланган муддага ва аниқ мақсадларни кўзлаб (иштирокчи давлатларнинг ҳудудларида содир этилган жиноятлар ва уюшган жиноятларни тергов қилиш) тузилган халқаро ҳамкорликнинг бир воситасидир. 1985 йил 29 ноябрда БМТ Бош ассамблеяси 40/32 қарори билан БМТнинг VII Конгресси томонидан жиноятчиликнинг олдини олиш ва ҳуқуқбузарларга нисбатан муомала бўйича тасдиқланган Милан ҳаракат режасини тасдиқлади[2]. Ушбу қарор билан тасдиқланган Милан ҳаракат режаси ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноий адолат соҳасида халқаро ҳамкорликни мустаҳкамлашнинг фойдали ва самарали воситаси сифатида қайд этилади. Ҳаракатлар режасида одил судловни амалга оширишни ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш бўйича бир қатор тавсиялар илгари сурилган, жиноят ишларини тергов қилишда ҳамкорлик қилиш усуллари ва усуллари такомиллаштириш, бундай ҳамкорликнинг янги механизмларини ишлаб чиқиш зарурлиги қайд этилганлигини кўришимиз мумкин.

Каракас декларациясида[3] ва Милан ҳаракат режасида келтирилган ғоялар, фикримизча, жиноят ишлари бўйича ҳамкорликнинг бошланғич нуқтаси бўлиб хизмат қилди ва улардан бири жиноий суд ишлари соҳасида халқаро ҳамкорликнинг бир қатор янги йўналишларини ишлаб чиқиш ва ҳуқуқий тартибга солиш учун асос яратди, улардан бири қўшма тергов институтидир. Жиноятчиликка қарши курашишдаги ҳамкорликнинг анъанавий шаклига нисбатан, қўшма тергов гуруҳларида маълумотлар ва далиллар эркин айланиши мумкин. Бу эса ўз навбатида анъанавий ҳамкорликка қараганда камроқ расмийчиликни талаб этади ва жиноятларни тергов қилиш ўз вақтида амалга оширилади. Шу сабабларга кўра, қўшма терговларини тузиш ҳамкорлик учун жуда самарали восита бўлиб, у бир неча давлатларда параллел равишда ўтказилган тергов ва жиноий ишларни мувофиқлаштиришни осонлаштиради.

Илмий адабиётларда[4] амалиётчиларнинг ҳисоботларида[5], жиноятчиликка қарши курашувчи халқаро ташкилотларининг ҳисоботларида[6], уюшган жиноий гуруҳлар томонидан содир этилган жиноятларни аниқлаш ва тергов қилиш учун кўшма тергов ва тезкор гуруҳлар (яъни турли давлатлар вакилларида иборат гуруҳлар) тузиш ва фаолият кўрсатиши зарурлиги қайд этиб келинмоқда. Шунинг таъкидлаш керакки, жиноятчиликка қарши кураш тарихида ҳам махсус халқаро тергов комиссиялари тузилган ҳолатлар бўлган, аммо уларни тергов қилиш мавзуси айнан бир ҳудудда содир этилган халқаро жиноятлар ва халқаро характердаги жиноятлар бўлган (Югославия бўйича комиссия 1993, Руанда 1994, Сомали 1993, Бурунди 1995 й). Ушбу комиссияларнинг бирон бирининг фаолияти кутилган натижаларга олиб келмади, ҳеч бўлмаганда халқаро гуманитар ҳуқуқни бузганлик учун жиноий жавобгарликка тортиш соҳасида, чунки тергов муваффақиятли ўтган бўлса ҳам, кейинги тергов жараёнида бундай тергов натижаларидан фойдаланиш масаласи ҳал қилинмаган эди[7]. Юқорида қайд этиб ўтилган халқаро тергов комиссияларидан фарқли ўлароқ, кўшма тергов гуруҳларини яратиш, биринчи навбатда, трансмиллий характерга эга бўлган уюшган жиноий гуруҳлар томонидан содир этилган жиноятларни таъкиб қилишни мақсад қилади.

“Кўшма тергов гуруҳи”ларини тузишдан мақсад халқаро трансмиллий жиноятларни очиш ва тергов қилишда, тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш ва лозим бўлган далилларни тақдим қилишда ўзаро ҳамкорлик қилишдан иборатдир[8]. Мазкур туркумдаги гуруҳларни “халқаро тергов гуруҳлари” деб номлаш ҳам мумкин. Бу ерда асосан, содир этилган жиноят трансчегаравий хусусиятга эга бўлиши, далилларни тўплашда ёки топишда тезкор ахборот алмашиши ва бунга давлатларнинг ваколатли органлари биргаликда ҳаракат қилиши орқали амалга оширилади. Мазкур тадбирлар давлатлараро махсус келишувлар билан расмийлаштирилади[1]. Мазкур гуруҳларни тузиш ва ишлаш муайян ишнинг аниқ ҳолатларига қараб кўпгина ўзига хос афзалликларига эгадир. Коннй Рейкен (Conny Rijken) ушбу гуруҳларни тузишнинг қуйидаги афзалликларни санаб ўтган:

- кўшма тергов ҳаракатларини ва операцияларини бир киши томонидан бошқарилиши;
- иштирокчи аъзо давлатларнинг ваколатли органларидан терговга оид маълумотларни кўшма тергов гуруҳига юборилган аъзоси томонидан расмий сўровларсиз тўғридан-тўғри сўрашлари мумкинлиги ва ушбу тергов фаолиятидан қатнашувчи аъзо давлатлардан олинган маълумотларни тузилган гуруҳ томонидан тўғридан-тўғри ишлатилиши мумкинлиги;
- гуруҳга аъзо давлатлар ўртасида тезкор ахборот алмашиш имконияти[10].

Шунингдек, Conny Rijkenнинг фикрини инобатга олиб кўшма тергов гуруҳларини тузишнинг яна бир нечта афзалликларини санаб ўтмоқчиман.

Улар қуйидагилар:

- ташкилий характердаги тезкор қарорлар қабул қилиш;
- терговчилар ва тезкор қидирув ходимларининг кучлари ва ресурсларидан комплекс фойдаланиш;
- гуруҳни келишув асосида тузган давлатларнинг юрисдициясида гуруҳ аъзоларининг тергов ҳаракатларини амалга оширишда бевосита иштирок этиш имконияти.
- амалга ошириладиган саъй-ҳаракатларни мувофиқлаштириш, шунингдек, махсус билимларни норасмий алмашиш имконияти.
- турли юрисдикциялар ва иш амалиётида амалиётчилар ўртасида ўзаро ишончни яратиш ва мустаҳкамлаш қобилияти.
- кўшма тергов гуруҳида иштирок этиш бошқарувчанлик қобилиятини оширишда ва халқаро майдонда текширувларни ўтказиш кўникмасини яхшилашда катта ҳисса қўшади.

“Кўшма тергов гуруҳи” атмаси билан ифодаланган жуда кўп тур хил назарий ва амалий тушунча ва таърифларни кўришимиз мумкин. Халқаро майдонда тузиладиган тергов гуруҳларига берилган таърифларни жуда кам учратамиз. Лекин, шундай бўлсада ҳуқуқшунос олимларнинг давлат ичида тузиладиган тергов гуруҳларига берган таърифларини

кузутишимиз мумкин. А.Я.Дубинский ва Ю.И.Шостак тергов-тезкор гуруҳининг моҳиятини унинг характерли хусусиятларини аниқлаш орқали очиб беришди[11]. Л.М.Карнееванинг фикрича бу – “ҳар қандай жиноятни тергов қилишда мақбул бўлган ва иш юритишнинг ҳар бир босқичида жуда самарали бўлган ҳамкорликнинг универсал ташкилий шаклидир[12]. Қўшма-тергов гуруҳига биринчилардан бўлиб таърифни шакллантирган бу С.В.Бажановдир. Унинг фикрича қўшма тергов гуруҳлари бу – ишни процессга қабул қилган терговчи раҳбарлиги остида ўта хавфли жиноятлар бўйича мураккаб ва катта ҳажмдаги жиноий ишларни бирганликда очилишини ва тергов қилинишини таъминлайдиган, мақсади, жойи ва вақти аниқ бўлган ички ишлар органлари терговчилари ва тезкор гуруҳ ходимларининг ташкилий ва процессуал тузилмасидир[13]. Муаллиф берган таъриф кўриниб турибдики жуда оддий, бугунги замонавий қўшма тергов гуруҳларига муаллифнинг таърифи тўғри келмайди. Чунки, замонавий тергов гуруҳларида фақат ички ишлар органлари терговчилари ва тезкор кидирув ходимлари эмас балки, ҳар бир давлатнинг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари терговчилари ҳам бевосита гуруҳ аъзоси сифатида иштирок этиши мумкин. Фикримизча, юқорида берилган таклиф ўз навбатида қўшма тергов гуруҳлари тергов қилиши мумкин бўлган жиноятлар доирасини асосиз равишда қисқатарди.

Одатда халқаро тергов гуруҳлари турли давлатларнинг манфаатларига таъсир этувчи жиноятларни тез, ҳар томонлама ва тўлиқ аниқлаш ва тергов қилиш мақсадида тузилади. П.А.Литвишконинг фикрига кўра халқаро тергов гуруҳи “икки ёки ундан ортиқ давлатлар ҳудудида жиноят ишлари бўйича далилларни тўплашни оптималлаштиришда; далилларни тўплаш ва юридик ёрдам олиш учун муружаат қилишнинг узок ва мураккаб тартибидан ташқари амалга оширишда; олинган далилларнинг мақбулликни таъминлашда” муҳим рол ўйнайди[14]. Ушбу фикр халқаро ҳуқуқ доирасида тузиладиган тезкор тергов гуруҳларининг мақсад вазифаларини қисқа бўлсада очиб беришга ҳаракат қилади. Чунки юқорида таъкидлаб ўтилганидек ушбу гуруҳларни тузишдан асосий мақсад жиноятларни ўз вақтида тергов қилиш, далилларни йўқ бўлиб кетиш олдини олиш ва оқилина жиноий жавобгарликни қўллашга хизмат қилишдир.

А.Ю.Цветков, П.А.Литвишконинг фикрига қарши чиқиб шундай фикрни илгари суради яъни “халқаро қўшма гуруҳларини тузиш институти иккита муҳим чекловни ўз ичига олади. Улардан бири, бундай гуруҳларни тузиш катта сарф ҳаражат талаб этиши, фақатгина жиноий ҳаракатларнинг катта ҳажми бошқа давлат ҳудудида амалга оширилган тақдирдагина ва далилларнинг асосий қисми шу давлат ҳудудида мавжуд бўлса бу гуруҳни тузиш ўзини оқлаши мумкин. Иккинчидан, халқаро қўшма тергов гуруҳлари фаолияти давлат суверенитети бузилиши сифатида қабул қилиниши мумкин[15].” Муаллифнинг фикрига эътироз билдирган ҳолда, бирон бир жиноят эътибордан четда қолмаслигини ва жиноят содир этган ҳар бир шахс жазоланиши шарт деб ҳисоблаймиз. Халқаро тергов гуруҳларини тузиш жиноятларни очиш ва тергов қилишнинг мақбул шакли бўлиб, ўз навбатида жиноий ишларда юридик ёрдам кўрсатишда юзага келадиган кўплаб қийинчиликларни енгишга ёрдам беради. Шунингдек, жиноятлар тергов гуруҳи томонидан тергов қилиш жараёнида бевосита келишилган ҳолда маълумотлар алмашилади ва бу маълумотлар алмашишини соддалаштиради. Бу эса, давлат суверенитетига даҳл қилмайди. Юқоридаги таърифлардан кўринадики қўшма тергов гуруҳлари учун таърифлар барчаси илмий назарий таърифлардир. Ўзбекистон Республикаси миллий қонунчилик тизимида қўшма тергов гуруҳлари тушунчасига таъриф берилмаган, фикримизча давлатлар ўртасида тузиладиган қўшма тергов гуруҳлари (халқаро тергов гуруҳлари, тезкор тергов гуруҳлари) тушунчасини ишлаб чиқиш керак. “Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо давлатлар ҳудудида қўшма тезкор тергов гуруҳларини тузиш ва уларнинг фаолияти тўғрисида[16]”ги Битимнинг 1-моддасига кўра “қўшма тергов гуруҳи – Томонларнинг икки ёки ундан ортиқ миллий тергов ва тезкор-тергов гуруҳларидан иборат, томонларнинг марказий ваколатли органларининг келишувига мувофиқ тузилган гуруҳ” деб таъриф берилган. Юқорида берилган таърифлардан келиб чиқиб халқаро тергов гуруҳларига қуйидагича таъриф берилса мақсадга мувофиқ бўлар эди. “Қўшма тергов гуруҳи – бу давлат аҳамиятига молик ижтимоий, иқтисодий, сиёсий аҳамиятга эга бўлган оғир ёки ўта оғир

жиноятларни очиш, уларни тергов қилишда кечиктириб бўлмайдиган процессуал ҳаракатларни, тезкор қидирув тадбирларини амалга оширувчи икки ёки ундан ортиқ давлатларнинг тергов органлари марказий аппаратининг ўзаро келишуви асосида тузилган тергов, тезкор-қидирув ходимлари ва бошқа мутахассислардан ташкил топган гуруҳдир. Уларнинг фаолияти халқаро ҳужжатлар ва давлатларнинг миллий қонунчилиги, шунингдек, ваколати тергов органларининг ўзаро келишув асосида тузилган битим (шартнома) билан тартибга солинади.”

Уюшган жиноятчиликка қарши кураш, давлатлар ўртасида ўзаро юридик ёрдам, халқаро тергов гуруҳларини тузиш каби соҳалардаги энг муҳим халқаро шартномалар сифатида: 2000 йил 15 сентябрда 55/25 резолюцияси билан БМТ Бош ассамблеясининг 55-сессиясининг 62-ялпи мажлисида қабул қилинган Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши курашиш Конвенцияси, 2003 йил 31 октябрдаги БМТ Бош Ассамблеясининг 58-сессияси 51-ялпи йиғилишида 58/4-сон қарори билан тасдиқланган “Коррупцияга қарши” Конвенцияси, 2000 йил 29 майдаги Европа Иттифоқига Аъзо давлатлар ўртасида жинойий ишлар бўйича ўзаро ёрдам тўғрисидаги Европа Конвенцияси, Фуқаролик, оилавий ва жинойий ишлар бўйича ҳуқуқий ёрдам ва ҳуқуқий муносабатлар тўғрисида Конвенция (Кишинёв, 10/7/2002), МДҲга аъзо давлатлари ҳудудида ўзаро тезкор-тергов гуруҳларини тузиш тартиби ва фаолияти тўғрисида”ги Битим (2015 йил 16 октябрь), Терроризм, сепаратизм ва экстримизмга қарши кураш тўғрисидаги (2001 йил 15 июнь) Шанхай конвенцияси.

Ушбу халқаро нормаларда бевосита давлатлар ўртасида тезкор тергов гуруҳларини тузиш ва уларнинг фаолияти тўғрисида нормалар кўрсатиб ўтилгандир. БМТнинг “Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши” конвенциясининг 19-моддасида жиноят иши бўйича манфаатдор давлатлар кўп томонлама ва икки томонлама шартномалар ва келишувлар асосида ҳамкорликда тергов ҳаракатларини ўтказиш ва тергов органларини ташкил этишлари мумкинлиги ҳақида қоида мустаҳкамланган[17].

БМТнинг “Коррупцияга қарши” Конвенцияси 49-моддаси “Конвенция ушбу конвенцияда қамраб олинган трансмиллий жиноятларни тергов қилиш учун давлатлар кўшма тергов гуруҳларини тузиш учун икки ёки кўп томонлама баитимлар тузишни таъминлайди[18]” деб белгиланган. Шу билан бир қаторда, Конвенция давлатлар ўртасида тузилган тергов гуруҳида иштирок этаётган мамлакатларнинг суверенитетини таъминлаш мажбуриятини юклайди. Аммо, Конвенцияда тергов гуруҳини ташкил этиш тартиби ва унинг фаолияти ҳақида ҳеч қандай қоидалар мажуд эмас.

Шанхай Ҳамкорлик Ташкилотининг “Терроризмга қарши конвенцияси”нинг 18-моддасида Конвенция доирасидаги жинойий қилмишларни содир этган шахслар, гумонланувчилар, айбланувчиларга нисбатан жиноят иши юритаётган томонлар, ушбу шахслар бошқа давлат ҳудудида эканлигини аниқлагач, ўша давлатнинг ваколатли органларининг розилигини олганларидан сўнг ўз ходимларини ўша давлат ҳудудида ўтказиладиган тезкор-қидирув тадбирлари ва тергов ҳаракатларида иштирок этишлари учун юборишлари мумкин[19].

2000 йил май ойида Европа Иттифоқи Кенгаши “Европа Иттифоқига аъзо давлатларнинг жинойий ишларида ўзаро ёрдам тўғрисида”ги Конвенциясини қабул қилди[20]. Конвенциянинг 13-модда 1 қисмига мувофиқ “Ушбу, конвенцияга аъзо томонларнинг ваколатли органлари ўзаро келишув асосида бир ёки бир нечта Иттифоққа аъзо давлатлар ҳудудида жиноятларни тергов қилиш учун кўшма тергов гуруҳларини тузишлари мумкин” деб белгилаб қўйилган. Шу билан бирга, Конвенция бундай гуруҳлар томонидан олиб борилиши мумкин бўлган терговларни чекламайди, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва бошқа органларни ҳар бир ҳолатда биргаликда ҳаракат қилиш зарурлиги тўғрисида қарор қабул қилиш ҳуқуқига эгаллигини ҳам кўришимиз мумкин. Шунингдек, 2009 йил 6 апрелдаги “Европа полиция агентлиги (Europol) ташкил этиш тўғрисида”ги қарорнинг 5-моддасига мувофиқ, унинг вазифаларидан бири, аъзо давлатларнинг ваколатли органларини терговни бошлаш, ўтказиш ва мувофиқлаштириш ва муайян ҳолларда кўшма тергов гуруҳларини ташкил этишни таклиф

қилишни талаб қилиши мумкин. Бундай тергов гуруҳлари бевосита раҳбар, гуруҳ аъзолари ва қўшма тергов гуруҳига бириктирилган аъзоларидан ташкил топгандир[21].

2001 йил 8 ноябрда тасдиқланган “Жиноят ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам тўғрисида”ги Европа Конвенциясига Иккинчи протоколнинг[22] 20, 21, 22 моддалари бевосита далаатлар ўртасида қўшма тезкор тергов гуруҳларини тузишга қаратилган. Бу протокол жиний ҳуқуқбузарликлар қийин тергов текширувларини ўтказишни талаб қилса ёки жиноятнинг катта қисми бошқа давлат ҳудудида содир этилиб тергов қилинаётган бўлса давлатлар ўртасида келишув асосида қўшма тергов гуруҳини тузиш учун ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилади. Протоколнинг 20-моддасида “Ўзаро келишувга кўра, икки ёки ундан ортиқ томонларнинг ваколатли органлари муайян мақсад ва чекланган вақт давомида қўшма тергов гуруҳларини тузиши мумкин, улар ўзаро келишувга кўра, гуруҳни ташкил этган томонларнинг бирида ёки бир нечасида жиний текширувлар ўтказиши мумкин. Гуруҳ таркиби шартномада белгилаб қўйилади.” деб белгилаб қўйилган.

Тергов гуруҳларини тузиш ва уларнинг фаолияти умумий одатий фаолият эмас. Лекин, давлатларнинг манфаатларига қарши жиноятлар содир этилганида тергов гуруҳларининг фаолияти жуда самаралидир. Масалан 2002 йил октябр ойида Италия полицияси ва Europol томонидан одамларни ноқонуний ташишга қарши курашиш бўйича "Кунгабоқар-2" қўшма операцияси ўтказилди, унинг давомида Европа Иттифоқи мамлакатларидан мингдан зиёд полициячилар, шунингдек уларнинг Россия, Украина ва Белоруссиядаги ҳамкасблари жалб қилинди. Полиция маълумотларига кўра, Европа тарихидаги энг йирик полиция операцияси, китъанинг шарқий қисмидан аёлларни Ғарбий Европага ноқонуний равишда олиб борадиган ва аслида уларни жинсий қулликка сотадиган жиний гуруҳлар билан алоқадорликда айбланиб, 80 киши ҳибсга олинган. [23]. Шунингдек, айрим МДҲ давлатлари ҳам ўз ҳудудларида чет эл процессуал органлари томонидан текширув ўтказишга рухсат берган ҳолатларни ҳам учратишимиз мумкин. Муваффақиятли ҳамкорликнинг мисоли сифатида 1996 йил 2 октябрда бўлиб ўтган йўловчи Левинни ўлдирилиши ва улар ўртасидаги жанжал натижасида Ивановга жароҳат этказиш бўйича Ашхабодга қўнишга мажбур бўлган ИЛ-62 самолётида содир этилган жиноят ишидир. Бунда, Туркменистон Бош прокуратураси раҳбарияти билан келишилган ҳолда Россия Федерацияси прокуратурасининг тергов-тезкор гуруҳини Ашхабодга юбориш тўғрисида қарор қабул қилинди, у Туркменистон ҳудудида барча керакли тергов ҳаракатларини олиб борди ва ҳибсга олинган Иванов, Язвенко, жабрланувчи Яременко билан бирга Новосибирскга қайтиб келди [24].

Қўшма тергов гуруҳларини тузиш ва уларни тартибга солиш Европа ва Америка китъаси давлатларининг миллий қонунчилигида ҳам кузатишимиз мумкин.

Нидерландия Қироллигининг Жиноят процессуал кодекси Х қисм Халқаро ўзаро ҳуқуқий ёрдам. Биринчи “А” Боб. Халқаро қўшма тергов гуруҳларига бағишланган. Мазкур бобнинг 552-қа бўлимида “Шартномада назарда тутилган ёки Европа Иттифоқи Кенгашининг доиравий қарорини амалга ошириш мақсадида Давлат прокурори чекланган муддатга бошқа мамлакатларнинг ваколатли органлари билан биргаликда тергов гуруҳини биргаликда жиний текширувлар ўтказиш учун ташкил этиши мумкин. Давлат прокурори қўшма тергов гуруҳини тузиш учун тегишли мамлакатларнинг ваколатли органлари мансабдор шахслари билан ёзма равишда келишиб олади.[26]” деб аниқ белгиланган.

Европа китъасининг бошқа бир мамлакати Болгария Республикаси Жиноят процессуал кодекси III Жиноят ишлари бўйича юридик ёрдам бўлимининг 476-моддаси 3-қисмида “Олий кассация прокуратураси Болгариянинг прокуратура ва тергов органлари иштирок этадиган бошқа давлатлар билан қўшма тергов гуруҳларини тузади. Иштирокчи давлатларнинг ваколатли органлари билан қўшма тергов гуруҳининг фаолияти, шартлари ва таркиби тўғрисида битим тузилади. Болгария Республикаси ҳудудида қўшма тергов гуруҳи халқаро шартномалар, битим шартлари ва Болгария қонунчилиги қоидаларига мос келиши керак [27]” белгиланганлигини кўришимиз мумкин. Шунингдек, бу каби нормаларни Европа китъасининг бошқа малакатлари Словения Республикаси, Чехия Республикаси, Франция

Республикаси, Эстония Республикаси, Словакия Республикаси каби давлатларнинг жиноят процессуал кодексларида кўриш мумкин.

Сўнгги йиллардаги амалиёт шуни кўрсатадики, МДХга аъзо давлатлар ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари бир нечта давлат манфаатларига таъсир этувчи жиноятларни тергов қилишда давлатлар ўртасида тузилган ўзаро тергов гуруҳларидан аста-секин фойдалана бошладилар.

2002 йил 7 октябрь кунги “Фуқаролик, оила ва жиноят ишлари бўйича ҳуқуқий ёрдам ва ҳуқуқий муносабатлар тўғрисида”ги Кишинев конвенциясининг 63-моддасида ҳамкорликда тергов-тезор гуруҳлари тузиш ва тергов ҳаракатларини ўтказиш тартиби баён этилган. Унга кўра, бир ёки бир неча шахслар томонидан икки ёки ундан ортиқ аъзо давлат ҳудудларида содир этилган жиноий қилмишлари юзасидан жиноят ишлари бўйича тезкор ва ҳар томонлама тергов ҳаракатларини ўтказиш учун аъзо давлатлар ҳамкорликда тергов гуруҳларини тузишлари мумкин. Бундай гуруҳнинг ташкил этилиши Конвенциянинг 60-моддасига асосан жиноий иш бўйича юридик ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги топшириққа мувофиқ расмийлаштирилади, бунда бу гуруҳни тузиш таклифини олган вақтдан бошлаб аниқ 15 кунлик муддатда қарор қабул қилиш белгилаб қўйилган[28]. Шунингдек, шартномага аъзо давлатлар ўртасида гуруҳ тузилгандан сўнг ўз навбатида ушбу гуруҳга кирган мансабдор шахсларнинг рўйхати тақдим этилади.

Ўзбекистон Республикасининг “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги Қонунининг 15-моддасида Ўзбекистон Республикасининг жиноятчиликка қарши кураш ва ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш соҳасидаги ҳамкорлик масалалари бўйича халқаро шартномалари асосида келиб тушган сўровлар тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш учун асос бўлиши ҳақида қоида мустаҳкамланган[9].

МДХ давлатлари орасида Қозоғистон Республикаси ЖПКнинг 578-моддасида ва Молдова Республикаси Жиноят процессуал кодексининг 1² Бўлим, 540² – моддасида “Қаида икки давлатнинг ваколатли органи ўзаро розилик асосида муайян мақсад ва ўзаро розилик билан узайтирилиши мумкин бўлган чекланган муддатга, келишув бўйича бир ёки бир неча давлатда жиноий тергов ўтказиш учун кўшма тезкор тергов гуруҳлари тузиши мумкин. Кўшма тергов гуруҳи таркиби томонларнинг ўзаро розилиги билан белгиланади.[25]” деб ҳамкорликда кўшма тергов гуруҳларини тузиш ва уларнинг фаолиятига оид нормалар мустаҳкамланган.

Халқаро амалиёт, тергов гуруҳларини тузиш ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатишнинг самарали усулларида бири эканлигини кўрсатмоқда. Бу тажриба халқаро жиноятларни тўлиқ очиш, улар билан боғлиқ далилларни тўплаш ва тезкор ахборот алмашиши каби ҳаракатларнинг ривожланишига кенг йўл очиб бераётганлигини кўришимиз мумкин. Шу нуқтаи назарда, Д.Умарханова ўз илмий изланишларида **БМТ доирасида бевосита давлат ўртасида тергов ва тезкор тергов-гуруҳларини тузиш ва уларнинг фаолиятини тартибга солиш бўйича халқаро намунавий шартнома**[1] қабул қилишни таклиф бериб келмоқда. Ўйлайманки ушбу таклиф албатта трансмиллий жиноятчиликка қарши кураш ва уни олдини олишда яхши натижа беради.

Ўзбекистон Республикасининг 26.08.2019 йилдаги ЎРҚ-534-сонли Қонуни билан "2002 йил 7 октябрь кунги “Фуқаролик, оила ва жиноят ишлари бўйича ҳуқуқий ёрдам ва ҳуқуқий муносабатлар тўғрисида”ги Кишинев конвенцияси”ни ратификация қилди. Жиноят процессуал кодекси 3-моддасига кўра, "Жиноят ишларини юритиш, жиноят содир этилган жойдан қатъи назар, башарти Ўзбекистон Республикасининг бошқа давлатлар билан тузилган шартнома ва битимларида ўзгача қоидалар белгиланмаган бўлса, иш юзасидан суриштирув, дастлабки тергов ва суд муҳокамаси юритилаётган пайтда амалда бўлган қонун ҳужжатларига мувофиқ олиб борилади." деб белгилаб қўйилган. Шундан келиб чиқиб Жиноят процессуал кодексига қўйидаги мазмунда ўзгартириш киритиш мақсадга мувофиқ бўлар эди:

595¹-модда. Халқаро ҳамкорлик доирасида кўшма тергов, тезкор тергов гуруҳларини тузиш.

Икки ва ундан ортиқ давлатлар худудида содир этилган ёки ушбу давлатларнинг қонунлари билан қўриқланадиган манфаатлари бузилган тақдирда, содир этилган жиноятлар юзасидан тергов ва тезкор қидирув фаолиятини ўтказиш учун Ўзбекистон Республикаси Бош Прокуратураси, Ўзбекистон Республикаси тергов органлари билан биргаликда ва хорижий давлатнинг ваколатли органлари билан биргаликда шартнома асосда вақтинчалик (доимий) қўшма тергов, тезкор тергов гуруҳлари тузиши мумкин.

Қўшма тергов, тезкор тергов гуруҳининг таркиби икки ёки кўп томонлама тузилган шартномада кўрсатилади. Шартнома тарафлари барча тарафларни оғохлантирган ҳолда ва тарафларнинг розилиги билан тараф томонидан кўрсатилган гуруҳ аъзосини ўзгартириши мумкин.

Ривожланиб бораётган ахборот асрида халқаро майдонда амалиётда мавжуд бўлган ва самарали фаолият олиб бораётган нормаларни миллий қонунчиликка имплементация қилиш ўз навбатида мамлакатда олиб борилаётган кенг қамровли ислохотларнинг бир кўринишидир. Яъни, бевосита халқаро ҳуқуқда ўзининг ижобий натижасини берган тезкор-тергов гуруҳларининг фаолияти бу шу заминда яшаётган миллионлаб инсонларнинг ҳуқуқлари таҳдид солиш, давлатларнинг иқтисодий салоҳиятига таҳдид қилиш каби бир қанча ноқонуний ҳаракатлар ёки халқаро жиноятларнинг олдини олишда давлатларнинг биргаликда курашишларини янада юксалтиради ва албатта яхши натижалар беради.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Umarxanova, D.Sh. (2018) "Organization of the groups of investigation and operative investigation as a form of international cooperation on criminal cases," Review of law sciences: Vol. 2 , Article 10. p. 46-50
2. <https://undocs.org/ru/A/RES/40/32>
3. https://www.unodc.org/documents/congress//Previous_Congresses/6th_Congress_1980/025_ACONF.87.14.Rev.1_Sixth_United_Nations_Congress_on_the_Prevention_of_Crime_and_the_Treatment_of_Offenders_R.pdf p.9-12
4. Биленчук П.Д., Еркенов С.Е., Кофанов А.В. Транснациональная преступность: состояние и трансформация /Под редакцией Акад. П.Д. Биленчука. – К., 1999. – С. 145 (Bilenchuk P.D., Erkenov S.E., Kofanov A.V. Transnational crime: state and transformation /Edited by Academician P.D. Bilenchuk. – К., 1999. – p. 145)
5. Божелко О.А. О проблемах совершенствования сотрудничества государств-участников Содружества Независимых Государств в борьбе с преступностью. Доклад от Координационного Совета Генеральных прокуроров государств-участников СНГ // Проблемы прокурорской и следственной практики. – 1999. – № 1-2. -С. 59 (Bozhelko O.A. On the problems of improving the cooperation of the member States of the Commonwealth of Independent States in the fight against crime. Report from the Coordinating Council of the General Prosecutors of the CIS member States // Problems of prosecutorial and investigative practice. - 1999. – No. 1-2. -p. 59)
6. 2002 EU Organised Crime Report// <http://www.europol.eu.int/index.asp?page=EUOrganisedCrimeSitRep2002#JOINT%20INVESTIGATION%20TEAMS>
7. Фисенко И.В. Система уголовного преследования за совершение международных преступлений: комиссии по расследованию и международные уголовные суды. //Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 1998. – № 4. (Fisenko I.V. The system of criminal prosecution for international crimes: commissions of inquiry and international criminal courts. //Belarusian Journal of International Law and International Relations. – 1998. – No. 4.)
8. Soglasheniye o poryadke sozdaniya i deyatelnosti sovmestnix sledstvenno-operativnix grupp na territoriyax gosudarstv - uchastnikov Sodrujestva Nezavisimix Gosudarstv ot 16 oktyabrya 2015 goda. // www.cis.minsk.by <<http://www.cis.minsk.by>>. (Agreement on the procedure for

- the establishment and Operation of joint investigative and operational groups in the Territories of the member States of the Commonwealth of Independent States dated October 16, 2015.)
9. <https://lex.uz/docs/2107763>
 10. Conny Rijken. ‘Joint Investigation Teams: principles, practice, and problems Lessons learnt from the first efforts to establish a JIT’ (2006) 2 (2) Utrecht Law Review 99.
 11. Дубинский А. Я., Шостак Ю. И. Организация и деятельность следственно оперативной группы : учеб. пособие. Киев, 1981. С. 8–10. (Dubinsky A. Ya., Shostak Yu. I. Organization and activity of the investigative task force : studies. stipend. Kiev, 1981. pp. 8-10.)
 12. Взаимодействие следователей с оперативными работниками органов внутренних дел : метод. пособие / автор. кол.: Л. М. Карнеева (руководитель) [и др.]. М. :ВНИИ МВД СССР, 1981. С. 79. (Interaction of investigators with operative employees of internal affairs bodies : method. manual / author. Col.: L. M. Karneeva (head) [et al.]. M. : Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of the USSR, 1981. p. 79.)
 13. Бажанов С.В. Групповой метод расследования как способ повышения эффективности предварительного следствия : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 1990. С. 38 (Bazhanov S.V. The group method of investigation as a way to increase the effectiveness of the preliminary investigation : diss. ... cand. jurid. sciences': 12.00.09. Moscow, 1990. p. 38)
 14. Литвишко П.А. Создание и деятельность совместных следственно-оперативных групп // Российские следователь. 2010. № 4. С.34-38. (Litvishko P.A. Creation and activity of joint investigative and operational groups // Russian investigator. 2010. No. 4. pp.34-38.)
 15. Цветков Ю.А. Принцип равенства юридической силы доказательств в международно-правовом сотрудничестве по уголовным делам // Международное уголовное право и международная юстиция. 2013. № 2. С. 7-10 (Tsvetkov Yu.A. The principle of equality of the legal force of evidence in international legal cooperation in criminal cases // International criminal law and international justice. 2013. No. 2. pp. 7-10)
 16. <http://docs.cntd.ru/document/420385655>
 17. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/orgcrime.shtml
 18. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml
 19. <https://www.lex.uz/acts/2068063>
 20. <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2000:197:0001:0023:EN:PDF>
 21. <https://eulaw.edu.ru/spisok-dokumentov-po-pravu-evropejskogo-soyuza/reshenie-soveta-ot-6-aprelya-2009-g-o-sozdanii-evropejskogo-politsejskogo-vedomstva-evropol/>
 22. Гурбанов Р.А. Субъекты сотрудничества судебных органов государств – членов ЕС в сфере уголовного правосудия // Право и политика. 2011. № 9. С. 1500-1508. (Gurbanov R.A. Subjects of judicial cooperation of the EU Member States in the field of criminal justice // Law and politics. 2011. No. 9. pp. 1500-1508.)
 23. http://www.sobor.net/print.php?id_news=3991
 24. Карасева Е.В. Процессуальные аспекты международного сотрудничества органов предварительного следствия МВД Российской Федерации. – М., 2000. – С. 66. (Karaseva E.V. Procedural aspects of international cooperation of the preliminary investigation bodies of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation. – М., 2000. – p. 66.)
 25. https://www.legislationline.org/download/id/6793/file/Moldova_CPC_2003_am2016_en.pdf
 26. https://www.legislationline.org/download/id/6416/file/Netherlands_CPC_am2012_en.pdf
 27. https://www.legislationline.org/download/id/4152/file/PENAL_PROCEDURE_CODE_am2011_en.pdf
 28. <http://www.cis.minsk.by/page/614>

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

6-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-6

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-6

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000